

دانشگاه خوارزمی
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
گروه جامعه‌شناسی

نام درس: روش تحقیق نظری

مقطع: کارشناسی

رشته: پژوهشگری اجتماعی، خدمات اجتماعی

نام مدرس: کرم حبیب پور گنجابی

ترم تحصیلی: ترم اول ۹۶-۱۳۹۵

معرفی درس

یکی از مسایل مهم در انجام تحقیق اجتماعی، برخورداری از ذهنیت پژوهشی است که از طریق آشنایی با پارادایم‌های پژوهش شکل می‌گیرد. این درس با چنین ایده‌ای، سعی دارد ضمن آشناسازی دانشجویان با مفاهیم و عناصر پایه در تحقیق اجتماعی، آنها را با تمایز پارادایم‌ها و روش‌های مختلف تحقیق اجتماعی آشنا سازد.

اهداف درس

این درس بطور خاص در پی آن است که:

- دانشجویان را با مفاهیم پایه در تحقیقات اجتماعی از جمله معنای تحقیق، تفاوت پژوهش روزمره و پژوهش علمی، اهداف و سطوح تحقیق، واحدهای تحقیق و... آشنا نماید.
- عناصر تحقیق اجتماعی شامل نظریه، گزاره، قانون، سازه، فرضیه، متغیر و... را معرفی نماید.
- تبیین در علوم را معرفی و اشکال آن شامل قیاسی/استقرایی، قانون‌نگر/فردنگر، فردگرایی/کل‌گرایی روش‌شناختی، تبیین دیالکتیکی و تبیین تقلیل‌گرایانه را تشریح نماید.
- انواع و تمایز روش‌شناسی کمی و کیفی را معرفی نماید و توضیح دهد که چرا بایستی تحقیق کیفی انجام شود و کدامیک بهترین است.
- استراتژی‌های تحقیق (استقرایی، قیاسی، پس‌کاوی، استفهامی) را از نظر هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی متمایز کرده و به تشریح پردازد.
- ضمن تشریح مفهوم و ابعاد پارادایم، پارادایم‌های تحقیق اجتماعی را از نظر ملاک‌های مختلف تقسیم کرده و در نهایت بر دو پارادایم اثبات‌گرایی و تفسیرگرایی متمرکز می‌شود.

روش تدریس

در این درس، از روش‌های گوناگون تدریس از جمله خوانش‌ها و مطالعات هفتگی، سخنرانی‌های مدرس، بحث‌های گروهی کوچک و مرور بر کتب روش‌شناسی استفاده خواهد شد. ضمن اینکه در این درس، از مشارکت فعال دانشجویان در کلاس به منظور ایجاد تجربه یادگیری هیجان‌آمیز، استقبال زیادی می‌شود.

ارزشیابی درس

نمره دانشجویان در این درس به شکل زیر تعیین خواهد شد:

مشارکت فعال در بحث‌های کلاس	۳ نمره
کار کلاسی (نگارش مقاله، مرور مقاله، مرور کتاب، کنفرانس کلاسی و...) باید به پست الکترونیکی karamhabibpour@yahoo.com ارسال شود.	۵ نمره
آزمون پایان‌ترم	۱۲ نمره

برنامه زمانی درس

متن اصلی درس در جلسات مختلف کلاس، جزوه درسی **روش تحقیق نظری** (حبیب‌پور گتایی، ۱۳۹۴) است که در ۱۶ جلسه ارائه خواهد شد. اما در کنار آن، منابع دیگر نیز به عنوان متون اضافی و کمکی ارائه خواهند شد.

جلسات	موضوع مورد بحث	منابع مورد مطالعه
اول	معرفی درس و سرفصل‌های مورد بررسی، اهداف، منابع و برنامه کاری دانشجویان	-
دوم، سوم، چهارم	مفاهیم پایه در تحقیق اجتماعی - واژه، ماهیت، معنا و ویژگی‌های تحقیق - پژوهش روزمره و پژوهش علمی: تفاوت و تشابه - مسئله‌سازی تحقیق - پنج "W" تحقیق - اهداف و فرایند تحقیق - انواع و سطوح تحقیق - طرح تحقیق - واحدهای سنجش (جمع‌آوری) و تحلیل - داده‌های تحقیق - شیوه‌های کسب دانش/شناخت - اخلاقیات در تحقیق اجتماعی - فرایند سنجش: مفهوم‌سازی و عملیاتی کردن	فصل اول جزوه
پنجم، ششم	عناصر تحقیق اجتماعی - نظریه: تعریف، تدوین و کارکردهای استفاده از آن - قانون، گزاره، فرض - مدل (نظری و مفهومی) - سازه، مفهوم، متغیر - فرضیه (و انواع آن)	فصل دوم جزوه
هفتم، هشتم	اشکال تبیین در تحقیق اجتماعی - استدلال قیاسی و استقرایی - تبیین قانون‌نگر و فردنگر - فردگرایی/کل‌گرایی روش‌شناختی - تبیین دیالکتیکی - تبیین تقلیل‌گرایانه	فصل سوم جزوه
نهم، دهم	روش‌شناسی‌های کمی و کیفی - انواع روش‌شناسی	فصل پنجم جزوه

	- چرایی انجام تحقیق کیفی؟ - تمایز روش‌شناسی‌های کمی و کیفی - محدودیت‌های تحقیق کیفی - تحقیق کمی یا کیفی: کدامیک بهترین است؟	
فصل ششم جزوه	استراتژی‌های تحقیق - تفکیک هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی هر یک - استراتژی استقرایی - استراتژی قیاسی - استراتژی پس‌کاوی - استراتژی استفهامی	یازدهم، دوازدهم
فصل هفتم جزوه	پارادایم‌های تحقیق اجتماعی - مفهوم و ابعاد پارادایم - ملاک‌های تقسیم‌بندی پارادایمی در علوم اجتماعی - انواع پارادایم تحقیق در علوم اجتماعی - پارادایم اثبات‌گرایی - پارادایم تفسیرگرایی	سیزدهم، چهاردهم، پانزدهم
-	- جمع‌بندی نهایی - پرسش و پاسخ	شانزدهم

منابع لازم

متن اصلی درس، کتاب زیر است:

حبیب‌پور گنجابی، کرم (۱۳۹۴). جزوه درسی روش تحقیق نظری.

منتهی از کتاب‌ها و مقالات دیگر نیز به منظور افزایش یادگیری در زمینه روش تحقیق نظری، به تناسب محتوای هر جلسه به روش‌های مختلف استفاده خواهد شد:

۱. بلیکی، نورمن (۱۳۸۶). طراحی پژوهش اجتماعی. ترجمه محمد حسین چاوشیان، تهران: نشر نی.
۲. چالمرز، آلی اف (۱۳۷۸). چیستی علم. ترجمه صادق زیباکلام، تهران: سمت.
۳. بنتون، تد و کرایب، یان (۱۳۸۴). فلسفه عام اجتماعی. ترجمه شهناز مسمی‌پرست و محمود متحد، تهران: آگه.
۴. تریگ، راجر (۱۳۸۴). فهم علم اجتماعی. ترجمه شهناز مسمی‌پرست، تهران: نشر نی.
۵. بیکر، ترز (۱۳۸۱). چگونگی انجام تحقیق. ترجمه هوشنگ نایی، تهران: نشر نی.
۶. بی، ارل (۱۳۸۹). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. ترجمه رضا فاضل (دو جلد)، تهران: سمت.
۷. ساروخانی، باقر (۱۳۸۰). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. تهران: پژوهشگاه علوم اجتماعی.
۸. سرمد و دیگران (۱۳۷۹). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: آگه.
۹. ساده، مهدی (۱۳۷۵). روش‌های تحقیق با تأکید بر شاخه‌های کاربردی. تهران: هما.
۱۰. دواس، دی، ای. (۱۳۷۶). پیمایش در تحقیقات اجتماعی. ترجمه هوشنگ نایی، تهران: نشر نی.
۱۱. ازکیا، مصطفی (۱۳۸۳). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. تهران: کیهان.
۱۲. بلیلاک، هوپرت (۱۳۷۶). استنباط‌های علی در پژوهش غیرآزمایشی. ترجمه محمدرضا شادرو، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

۱۳. کوربین، جولیت (۱۳۸۵). اصول روش تحقیق کیفی نظریه مبنایی: رویه‌ها و شیوه‌ها. ترجمه بیوک محمدی، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۱۴. محمدی، بیوک (۱۳۹۰). درآمدی بر روش تحقیق کیفی. چاپ دوم، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۱۵. ایمان، محمد تقی (۱۳۹۱). فلسفه روش تحقیق در علوم انسانی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۱۶. بلیکی، نورمن (۱۳۹۱). پارادایم‌های تحقیق در علوم انسانی. ترجمه گروه مترجمین، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۱۷. فی، برایان (۱۳۸۳). پارادایم‌شناسی علوم انسانی. تهران: پژوهشگاه مطالعات راهبردی.
۱۸. امزبان، محمد (۱۳۸۰). روش تحقیق علوم اجتماعی از اثبات‌گرایی تا هنجار‌گرایی. ترجمه عبدالقادر سواری، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.